

การจัดการความรู้ด้านการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการ
ในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ
สำหรับผู้พิการทางสายตา
Knowledge Management of the Employment for Visually Impaired People
to be the Masseur in the Healthcare Business According to Thai Massage
for Health by Blind Person Course

ขวัญชัย อัทโณ¹, วินัย อินเสมียน², เกียรติกร นาบุตตา³,
นิสิต ศิริมาลัยกิจ⁴, พรราวภวินท์ แพกตรธานปกรณ์⁵
Kwanchai Atano¹, Winai Insamean², Kriengkrai Nabudda³,
Nisit Sirimarnkit⁴, Proud pawin Pakthanapakorn⁵
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2562
Email : kwan_tkd@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการ 3) เพื่อค้นหาเทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้

¹ กองกำกับการสืบสวน ตำรวจภูธรจังหวัดกาฬสินธุ์

¹ Kalasin Police Investigation Sub-Division, Kalasin Provincial Police, Thailand.

² สมาคมคนตาบอดชาวอีสาน

² The Association of the blind of Northeastern, Thailand.

³ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ Faculty of Engineering, Khon Kaen University, Thailand.

^{4,5} นักวิชาการอิสระ จังหวัดขอนแก่น

^{4,5} Independent scholar, Khon Kaen Province, Thailand.

*ได้รับบทความ: 11 สิงหาคม 2563; แก้ไขบทความ: 30 สิงหาคม 2563; ตอรับการตีพิมพ์:

14 กันยายน 2563

Received: August 11, 2020; Revised: August 30, 2020; Accepted: September 14, 2020

พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้พิการทางการเห็นที่เป็นผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้พิการ และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้พิการ จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพ ผู้พิการทางสายตาในปัจจุบันเนื่องจากพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กำหนดให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะต้องรับผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามกฎหมายแล้วเท่านั้นเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จึงมีผลให้การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นในการเป็นผู้ให้บริการนวดไทยเพื่อสุขภาพต้องเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ โดยคุณสมบัติในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการจะต้องได้รับวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สำหรับรูปแบบการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นในปัจจุบัน ได้แก่ รูปแบบการเป็นเจ้าของธุรกิจ รูปแบบการเป็นพนักงานหรือลูกจ้างและรูปแบบการรวมกลุ่มอาชีพ 2. ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา ประกอบด้วยด้านผู้พิการทางการเห็นด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา ด้านการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการด้านการประกอบธุรกิจนวดไทยเพื่อสุขภาพด้านการส่งเสริมอาชีพและด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง 3. เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย ด้านผู้เข้าฝึกอบรม ด้านครูผู้ทำการฝึกอบรมและด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

คำสำคัญ : 1. การจัดการความรู้ 2. การประกอบอาชีพ 3. ผู้พิการทางการเห็น 4. นวดไทยเพื่อสุขภาพ

ABSTRACT

The objective of research article were 1) to study the situations and occupational patterns of the employment for visually impaired people to be the masseur in the health business according to Thai massage for health by blind person course, 2) to study the problems and obstacles in the employment for visually impaired people

to be the masseur in the health business according to Thai massage for health by blind person course, 3)to search for the techniques leading to be successful on the employment for visually impaired people to be the masseur in the health business according to Thai massage for health by blind person course. The samplings were made up of three groups, 1) visually impaired people who are the masseur in the health business, 2) government officials who are involved in the promotion and development of the quality of life and occupation of disabled, 3) other stakeholders who are experts and have experience in promoting and improving the quality of life and occupation of the disabled, 100 people. The research tools were in-depth interviews and focus group discussions. Qualitative data were analyzed using content analysis techniques.

The research results were found as follows: 1. Due to the Health Establishment Act, B.E. 2559 require that establishments for health must only hire service providers who are registered as legal service providers to work in health establishments, resulting in the occupations of the visually impaired as a Thai massage service provider for health must be registered as a service provider. The qualifications to apply for registration as service providers must be certified by the Department of Health Service Support. The occupational patterns of the visually impaired people are including business owner, employee and career integration. 2. The problems and obstacles in the employment for visually impaired people to be the masseur in the health business according to Thai massage for health by blind person course are divided as the visually impaired, Thai massage for health by blind person course, the service provider registration, Thai massage business for health, the career promotion and Laws and regulations. 3. The techniques and guidelines leading to be successful on the employment for visually impaired people to be the masseur in the health business according to Thai massage for health by blind person course are including the trainee, the trainer and Thai massage for health by blind person course.

Keywords : 1. Knowledge Management 2. Employment 3. Visually Impaired 4. Thai Healthcare Massage

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ประชากรของประเทศไทยจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวนี้มีประชากรกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ คือ กลุ่มคนพิการจากการสำรวจข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีคนพิการที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ จำนวน 1,995,767 คน คิดเป็นร้อยละ 3.01 ของประชากรทั้งประเทศ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2562 : ออนไลน์) โดยความพิการเรียงตามลำดับคือ ทาง การเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายทางการได้ยินหรือสื่อความหมายทางการเห็นทางจิตใจหรือพฤติกรรมทางสติปัญญา ออทิสติก และทางการเรียนรู้โดยคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน อายุระหว่าง 15 –59 ปี มีจำนวน 841,408 คน คิดเป็นร้อยละ 42.16 ของจำนวนคนพิการทั้งหมด ซึ่งการให้โอกาสและพื้นที่ทางสังคมสำหรับคนพิการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพนั้น ถือได้ว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของรัฐ และแม้ว่าจะมีระเบียบกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับผู้พิการแต่ก็ยังมีขาดกระบวนการที่ครบวงจรและงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้ผู้พิการบางรายต้องขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ไม่สามารถเลือกอาชีพที่ตนเองสนใจได้ บางครั้งจำเป็นต้องกลับไปประกอบอาชีพพหุพักหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนสำหรับผู้พิการทางการเห็นนั้นย่อมประสบปัญหาและความต้องการมากเป็นพิเศษ เนื่องจากสภาพทางกายภาพทำให้บกพร่องในการดำเนินกิจกรรมประจำวันและการเข้าถึงกิจกรรมทางสังคมต่างๆ นอกจากนี้ปัญหาการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานนวดในสถานประกอบการนวดเพื่อสุขภาพนั้น ปัจจุบันได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ซึ่งผู้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะต้องรับผู้ให้บริการที่เป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามกฎหมายแล้วเท่านั้นเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ (พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 มาตรา 28(5)) โดยคุณสมบัติที่สำคัญของผู้ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการนั้น จะต้องได้รับวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 มาตรา 23(2)) (ราชกิจจานุเบกษา, 2559 : ออนไลน์) ซึ่งคณะกรรมการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้กำหนดหลักเกณฑ์การรับรองวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาคือหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ประสงค์จะเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพมีความรู้ ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการนวดไทยเพื่อสุขภาพ มีความรู้และทักษะการนวดไทยเพื่อสุขภาพได้อย่างถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการนวดไทยเพื่อสุขภาพแก่ผู้พิการทางสายตา มีคุณธรรม จริยธรรม มารยาทในการประกอบอาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพแก่ผู้พิการทางสายตา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและ

จรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการนวดไทยเพื่อสุขภาพ ตลอดจนเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเป็นผู้ให้บริการนวดไทยเพื่อสุขภาพในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นในการทำหน้าที่ให้บริการนวดเพื่อสุขภาพในสถานประกอบการในปัจจุบันนี้ ผู้พิการทางสายตาจะต้องผ่านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง ซึ่งเป็นมาตรฐานหลักสูตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาตามที่คณะกรรมการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้การรับรอง คณะผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการความรู้ด้านการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา อันเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้พิการในการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

2.3 เพื่อค้นหาเทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาในปัจจุบัน

3.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

3.3 ทำให้ทราบถึงเทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

3.4 ได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพให้แก่พิการทางการเห็นนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้
 ระยะที่ 1 การสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารด้านทฤษฎีและงานวิจัยเพื่อจัดทำกรอบแนวคิดในการศึกษาและทำแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม ระยะที่ 2 จัดทำเครื่องมือในการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มโดยผู้วิจัยทำการทบทวนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มหลังจากผู้วิจัยทำการคัดเลือกบุคคลที่ใช้สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มแล้วผู้วิจัยใช้โทรศัพท์ในการขออนุญาตหมายเพื่อสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มโดยผู้วิจัยได้แนะนำตัวและอธิบายขั้นตอนในการวิจัยให้ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มทราบเมื่อได้รับความยินยอมให้สัมภาษณ์แล้วจากนั้นจึงทำการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่ม ระยะที่ 3 สรุปผลการวิจัยและการเขียนรายงานเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ตกผลึกแล้วและนำเสนอผลงานวิจัยที่เสร็จสิ้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้พิการทางการเห็นที่ เป็นผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้พิการ และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้พิการ จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกด้วยวิธีการแบบ face to face เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็น ด้านสถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค วิธีการแก้ไข ข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกไว้และการสนทนากลุ่มเพื่อระดมความรู้ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา ค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี(best practice) จากตัวคนที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการด้านการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา และนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ให้แก่สมาชิกสมาคมคนตาบอด ผู้พิการทางการเห็นที่ฝึกอาชีพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและอาชีพผู้พิการให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาร่วมรับ

ฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการการถอดถ้อยคำจากการจัดประชุมกลุ่มและการให้สัมภาษณ์แบบคำต่อคำฉบับที่ก การสังเกตการณ์และคัดลอกข้อความสำคัญจากเอกสารและบันทึกอย่างละเอียดเพื่อให้การตีความและการกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้อง เชื่อถือได้แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis) เพื่อกำหนดหัวข้อ/กลุ่มหัวข้อ แนวคิดสำคัญ(topic/category)และแบบแผนแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสาระหลัก(pattern/themes) เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยและถ่ายทอดความรู้

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็น เพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาพบว่า การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการมองเห็นเกี่ยวกับการนวดไทยเพื่อสุขภาพในปัจจุบันนั้นเนื่องจากพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กำหนดให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะต้องรับผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามกฎหมายแล้วเท่านั้นเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จึงมีผลให้การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นที่เป็นผู้ให้บริการนวดไทยเพื่อสุขภาพต้องเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ โดยคุณสมบัติในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการจะต้องได้รับวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งคณะกรรมการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้กำหนดหลักเกณฑ์การรับรองวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาคือหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง สำหรับรูปแบบการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นในปัจจุบัน ได้แก่ 1)รูปแบบการเป็นเจ้าของธุรกิจ 2)รูปแบบการเป็นพนักงานหรือลูกจ้าง และ 3)รูปแบบการรวมกลุ่มอาชีพ

5.2 ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ 1)ด้านผู้พิการทางการเห็น 2)ด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 3)ด้านการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ 4)ด้านการประกอบธุรกิจนวดไทยเพื่อสุขภาพ 5)ด้านการส่งเสริมอาชีพ และ 6)ด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

5.3 เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา พบว่า มีเทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อ

สุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา ประกอบด้วย 1)ด้านผู้เข้าฝึกอบรม 2)ด้านครูผู้ทำการฝึกอบรมและ 3)ด้านหลักสูตรหมวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์และรูปแบบการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็น การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นเกี่ยวกับการหมวดไทยเพื่อสุขภาพนั้นเนื่องจากปัจจุบันพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ผู้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะต้องรับผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามกฎหมายแล้วเท่านั้นเข้าทำงานในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ จึงส่งผลให้การประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นที่เป็นผู้ให้บริการหมวดไทยเพื่อสุขภาพต้องเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ จากผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติในการขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการจะต้องได้รับวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ซึ่งคณะกรรมการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้กำหนดหลักเกณฑ์การรับรองวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาคือหลักสูตรหมวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง ซึ่งส่งผลดีต่อการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นคือเป็นการยกระดับคุณภาพของการประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาโดยมีการควบคุมตรวจสอบจากหน่วยงานของรัฐ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือกระบวนการขั้นตอนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถานฝึกอบรมอาชีพหมวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาจะต้องดำเนินการขอรับรองหลักสูตรโดยจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณสมบัติต่างๆ และปัจจุบันสถานที่ฝึกอบรมอาชีพหมวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาที่ได้รับการรับรองหลักสูตรมีน้อย จึงมีผลกระทบในเรื่องสถานที่ฝึกอบรมที่มีจำกัด สำหรับรูปแบบการประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาในปัจจุบัน พบว่า มีการประกอบอาชีพหลากหลายประเภท เช่น ครู อาจารย์ หมอนวด ขายเป็นรถมอเตอร์ไซด์ ไอเปอเรเตอร์ เป็นต้น ซึ่งการประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาจะขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของผู้พิการด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรินทร์ กริยานนท์ (2545 : 63-65) ได้ทำการศึกษาโอกาสการมีงานทำของผู้พิการทางการมองเห็นพบว่า มีการประกอบอาชีพได้หลากหลายประเภท โดยส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพพนักงานตอบรับโทรศัพท์ รองลงมาคืออาชีพหมอนวดแผนโบราณ อาชีพขายสลากกินแบ่งรัฐบาล และเลือกอาชีพตามความถนัดและความสนใจของตนเอง โดยรูปแบบการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นในปัจจุบัน สามารถแยกได้เป็น 1)รูปแบบการเป็นเจ้าของธุรกิจ เช่น การเป็นเจ้าของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ การรับโควต้าสลากกินแบ่งรัฐบาลมาขาย การเป็นเจ้าของร้านกาแฟ และกิจการล้างอัดฉีด เป็นต้น แต่ยังเป็นจำนวนน้อยและผู้ประสบความสำเร็จยังมีจำนวนน้อย 2)รูปแบบการเป็นพนักงานหรือลูกจ้างเช่น การเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ การ

เป็นพนักงานขององค์กรต่างๆ การเป็นนักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น และ 3) รูปแบบการรวมกลุ่มอาชีพโดยมีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ไม่ได้จดทะเบียนเป็นองค์กรและลักษณะการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการโดยจดทะเบียนในรูปแบบของสมาคม/สหกรณ์เช่น กลุ่มอาชีพนวดสมาคมคนตาบอดการรวมกลุ่มอาชีพการเกษตร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ(2553 : 156) ที่ได้ศึกษารูปแบบและแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการพบว่า รูปแบบการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพกลุ่มอาชีพคนพิการมีการรวมกลุ่มกัน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการรวมตัวกันแบบหลวมๆ โดยไม่ได้จดทะเบียนเป็นองค์กรและลักษณะที่สองเป็นการรวมตัวกันโดยจดทะเบียนอย่างเป็นทางการในรูปแบบของสมาคม/สหกรณ์

6.2 ผลการวิเคราะห์เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา สามารถแยกเป็นประเด็นดังนี้

6.2.1 เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในด้านผู้เข้าฝึกอบรมพบว่า เทคนิคและแนวทางที่จะทำให้ผู้ที่กำลังฝึกอาชีพนวดอยู่ประสบความสำเร็จในการผ่านหลักสูตรอีกประการคือผู้เข้ารับการฝึกจะต้องเปิดใจในการเรียนรู้ เข้าร่วมกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพเพื่อสะสมความรู้และประสบการณ์ ผู้รับการฝึกอาชีพควรเปิดรับข้อมูลและความเป็นศาสตร์วิชาของการนวดแผนไทย ซึ่งนอกจากการนวดไทยเพื่อสุขภาพจะสามารถนำมาประกอบอาชีพได้แล้ว ผู้รับการฝึกอาชีพยังสามารถพัฒนาตัวเองเพิ่มเติมโดยเรียนหลักสูตรผู้ช่วยแพทย์หรือเรียนต่อเนื่องเป็นแพทย์แผนไทยและสอบใบประกอบโรคศิลป์เพื่อประกอบอาชีพในอีกขั้นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทนา อินสระ (2555 : 2-3) ที่ได้ศึกษา สื่อกาพูน “กล้ามเนื้อ” เพื่อประกอบการฝึกนวดสำหรับผู้พิการทางสายตา พบว่า ผู้พิการสามารถทำงานได้ทุกประเภทได้ เช่นเดียวกับคนทั่วไปหากมีโอกาสได้รับการศึกษาและสภาพร่างกายไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานสามารถประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพต่างๆ ได้สำหรับแนวคิด ทัศนคติ คือการปรับความคิดและการยอมรับสภาพความเป็นจริงแล้วเชื่อมต่อเรื่องอาชีพ การสร้างกำลังใจด้วยตนเองและกำลังใจจากมิตร โดยการคบหามิตรที่ดี และปัญหาของผู้พิการทางสายตาอาจจะไม่คล่องแคล่วเหมือนคนตาปกติ แต่สิ่งที่ทดแทนคือผู้พิการทางสายตามีความจำดีและสามารถนั่งสมาธิได้ดีกว่าคนตาปกติ ซึ่งการนั่งสมาธิและการศึกษาธรรมะก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยสร้างแนวคิด ทัศนคติ และการยอมรับสภาพความเป็นจริงให้กับผู้พิการ และผู้พิการที่เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องสร้างแรงบันดาลใจให้ตัวเอง ต้องมีความเพียร มีความตั้งใจแน่วแน่ การมองถึงโทษและประโยชน์เมื่อเรียนผ่านหลักสูตรแล้ว เช่น สิทธิทางกฎหมาย การได้ประกอบอาชีพ และมีรายได้ เป็นต้น

6.2.2 เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในด้านครูผู้ทำการฝึกอบรมพบว่า การฝึกอบรมหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมงนี้ผู้เกี่ยวข้องในการฝึกอบรมคือครูผู้สอนที่ทำการถ่ายทอดเนื้อหาความตามหลักสูตรให้กับผู้เรียนซึ่งก็คือผู้พิการทางสายตาที่เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะเป็นการบรรยาย เล่าเรื่องในรายวิชาที่เกี่ยวกับทฤษฎี เพื่อให้ผู้เรียนจดจำ และเมื่อเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการจับสัมผัสก็จะเกิดปัญหากับผู้เรียน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การเรียนรู้ตามหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ประสบการณ์และความรู้ของครูผู้สอนซึ่งนอกจากจะมีความรู้แล้วยังต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอด และเทคนิคการจำ เช่น การจำเป็นคำกลอน และคิดค้นประยุกต์สื่ออุปกรณ์เพื่อนำมาประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนการรวบรวมหนังสือเสียงในแต้รายวิชาเพื่อให้ผู้เรียนนำไปทบทวนเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวาริ ธิระจิตร (2531: 46) ที่ได้กล่าวถึงนักการศึกษาโลเวนเฟล (Lowenfeld) ซึ่งได้ให้หลักสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความพิการทางการมองเห็นไว้ โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการและปัญหาของเด็กตามขนาดของชั้นเรียนสอนในเรื่องรูปธรรมในชีวิตประจำวันจากการได้ยืมการสัมผัสนำประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมที่เคยเรียนรู้แล้วไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่เพิ่มสิ่งเร้าเพื่อขยายประสบการณ์ให้เด็กได้รับการพัฒนาความคิดฝันและจินตนาการต่างๆ และกระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมทางสังคมให้มากขึ้น

6.1.3 เทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา พบว่า หลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา 255 ชั่วโมง ให้ผู้พิการทางสายตาได้ศึกษากายวิภาคศาสตร์ทั่วไป กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ ธรรมะกับสมาธิเพื่อสุขภาพ ทฤษฎีการแพทย์แผนไทย เกษัตริกรรมไทยเบื้องต้น การเขียนและอ่าน อักษรเบรลล์ หรือคอมพิวเตอร์ การพัฒนาบุคลิกภาพและการเคลื่อนไหว และการบริหารจัดการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ประวัติองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้การนวดไทย ได้ศึกษาและฝึกทักษะเกี่ยวกับเรื่องเส้นประธานสิบ การตรวจร่างกายเบื้องต้น การนวดไทยเพื่อสุขภาพ การตัดตน การบันทึกผลการนวด การนวดไทยผ่อนคลาย การทบทวนการนวดไทยเพื่อสุขภาพ และการฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ หรือหน่วยงานที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพเห็นชอบซึ่งเป็นการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยภาคทฤษฎี จำนวน 39 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติ จำนวน 216 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 255 ชั่วโมง ซึ่งเกณฑ์การประเมินผลจะต้องมีเวลาเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียน เกณฑ์การตัดสินต้องผ่านการทดสอบภาคทฤษฎีด้วยคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 และภาคปฏิบัติด้วยคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยมีการฝึกปฏิบัติภาคสนาม ไม่น้อยกว่า 30 รายในการฝึกอบรมภาคทฤษฎีครูผู้สอนจะทำการถ่ายทอดเนื้อหาความ

ตามหลักสูตรให้กับผู้เรียนด้วยการบรรยาย การเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้เรียนจดจำ และเมื่อเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจับสัมผัสการถ่ายทอดของผู้สอนก็ต้องมีอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนซึ่งจะทำให้เรียนรู้ได้ง่ายขึ้น โดยการเรียนการสอนจะเน้นการปฏิบัติเป็นพิเศษ เพราะต้องนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพื่อให้การบริการลูกค้าเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2527 : 120) ที่ได้กล่าวถึงการเรียนโดยการบันทึกเสียงซึ่งพบว่าการเรียนรู้โดยใช้การบันทึกเทปมีประสิทธิภาพมากกว่าเรียนโดยใช้อักษรเบรลล์หรือตัวอักษรขนาดใหญ่ในต่างประเทศมีสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนสำหรับนักเรียนตาบอดมากมายเช่นเข็มทิศเทอร์โมมิเตอร์ถ้วยตวง ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องใช้การสัมผัสทางกายและการฟังเป็นหลักแทบทั้งสิ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาเกี่ยวกับการนวดไทยเพื่อสุขภาพนั้นต้องเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 โดยจะต้องได้รับวุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ แต่ปัจจุบันสถานที่ฝึกอบรมอาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาที่ได้รับการรับรองหลักสูตรมีจำนวนจำกัดจึงควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้จัดตั้งสถานฝึกอบรมที่ได้มาตรฐานและได้รับการรับรองหลักสูตรเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อการพัฒนาอาชีพผู้พิการทางการเห็น

7.1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตา ประกอบด้วยด้านผู้พิการทางการเห็นด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาด้านการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการด้านการประกอบธุรกิจนวดไทยเพื่อสุขภาพด้านการส่งเสริมอาชีพและด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเทคนิคและแนวทางที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการเห็นเพื่อการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาประกอบด้วย ด้านผู้เข้าฝึกอบรม ด้านครูผู้ทำการฝึกอบรมและด้านหลักสูตรนวดไทยเพื่อสุขภาพสำหรับผู้พิการทางสายตาดังนั้น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกำหนดนโยบายในการส่งเสริม สนับสนุน หรือแก้ไขปัญหาในแต่ละด้านให้ชัดเจน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 การประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาเกี่ยวกับการนวดไทยเพื่อสุขภาพนั้นต้องเป็นผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559

โดยจะต้องได้รับอุบัติเหตุหรือประกาศนียบัตรด้านการบริการเพื่อสุขภาพที่ได้รับการรับรองจากกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.3.1 การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการความรู้ด้านการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการทางการมองเห็น ซึ่งเป็นเพียงการประกอบอาชีพในการเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพของผู้พิการทางสายตาเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการความรู้ที่ครอบคลุมการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้พิการทางการมองเห็นเพื่อเป็นการเปิดทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กว้างขึ้นมากกว่าการประกอบอาชีพนวดไทยเพื่อสุขภาพอย่างเดียว

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2562). **สถานการณ์คนพิการ**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562. จาก <http://www.dep.go.th/Content/View/4232/1>
- จักรินทร์ กริยานนท์. (2545). **โอกาสการมีงานทำของผู้พิการทางการมองเห็น**. สารนิพนธ์พัฒนาแรงงาน และสวัสดิการมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทนาอินสระ. (2555). **สื่อภาพนูน “กล้ามเนื้อ” เพื่อประกอบการฝึกนวดสำหรับผู้พิการทางสายตา**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2527). **จิตวิทยาเด็กปกติ**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2559). **พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562. จาก <https://lannahealthhub.org/files/2015/02/001พรบ.สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ-2559.pdf>
- มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ. (2553). **รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมกลุ่มอาชีพหรือสวัสดิการสำหรับคนพิการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วรลักษณ์ แก้วใหญ่. (2553). **การบริหารจัดการธุรกิจบริการงานนวดแผนไทยในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วารี ธีระจิตตร. (2531). **การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

9. คำขอบคุณ

ขอขอบพระคุณกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณให้ดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาให้ความอนุเคราะห์ให้คำแนะนำและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ ขอขอบพระคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสมาคมคนตาบอดชาวอีสาน ที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินโครงการวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่านที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและได้นำมาอ้างอิงในการทำวิจัยจนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงครบถ้วนสมบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์ของงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทิตาต่อบุพการีและครอบครัวรวมทั้งบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งในอดีตและปัจจุบันทุกท่านที่ทำให้ผู้วิจัยเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้